

(Fabricius, 1794). Walstro is daarmee een voor wantsen belangrijke waardplant in De Gelderse Poort en in de Groenlanden in het bijzonder!

Dankwoord

Staatsbosbeheer Gelderse Poort verleende vergunning voor het onderzoek.

Literatuur

Aukema B (ed) 2018. Catalogue of the Palearctic Heteroptera. Beschikbaar op: <https://catpalhet.linnaeus.naturalis.nl> [geraadpleegd 16 februari 2023].
Aukema B & Hermes DJ 2014. Verspreidingsatlas Nederlandse wantsen (Hemiptera: Heteroptera). Deel III: Cimicomorpha II (Miridae). EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden.

Aukema B, Chérot F, Viskens G & Bruers J 2014. Verspreidingsatlas van de Belgische Miridae (Insecta: Heteroptera). Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen.
Wachmann E, Melber A & Deckert J 2004. Wanzen 2. Cimicomorpha. Microphysidae (Flechtenwanze). Miridae (Weichwanzen). Die Tierwelt Deutschlands 75: 1-288.

Berend Aukema
Bennekom
berendaukema@outlook.com

Theodoor Heijerman
Wageningen

Joop Prijs
Haren

Summary

***Polymerus holosericeus* observed again in the Netherlands (Heteroptera: Miridae)**

Three females of *Polymerus* (*Polymerus*) *holosericeus* Hahn, 1831 were caught in a Malaise trap in the province of Gelderland in June 2022, representing the first record in the Netherlands since 1955. Details about its life history are given and its distribution in Europe and the Netherlands are mapped.

Twee *Aphaenogaster*-soorten nieuw op de lijst van geïmporteerde mierenexoten (Hymenoptera: Formicidae)

Nederland is een echt transportland; de in-, uit- en doorvoer van goederen is enorm. Hiermee is ook de hoeveel exotische insectensoorten die gerelateerd is aan goederen indrukwekkend. In Nederland is er veel aandacht voor exotische mieren, deels omdat enkele soorten overlast veroorzaken. In de mierenatlas van enkele jaren geleden is een indrukwekkende lijst van ruim tachtig exoten opgenomen die, grotendeels tijdens importinspecties door de NVWA, aangetroffen zijn als 'incidenteel waargenomen exoten' (en dus niet gevestigd zijn in Nederland; Boer et al. 2018). Hierna zijn nog enkele soorten toegevoegd en hier worden wederom twee nieuwe importmieren gemeld. Tijdens een inventarisatie van mieren in tuincentra is

veel informatie verzameld over soorten die met planten meekomen (Noordijk 2022). Het gaat met name om mieren uit het mediterrane gebied, omdat de nadruk lag op een overlast gevende soort die daar vandaan komt en omdat deze planten met (buiten)grond en al onder het vrijhandelsverkeer vallen en er dus minder eisen worden gesteld en controles worden uitgevoerd bij import. Met olijven, citrus, oleanders, dwergdadelpalmen, vijgen, et cetera blijken veelvuldig mieren(nesten) mee te komen.

In 2021 werden *Aphaenogaster senilis* Mayr en *A. iberica* Emery verzameld; twee soorten die niet eerder voor Nederland waren gemeld. Van de eerste soort werd een werkster door de tweede auteur

gevangen in een tuincentrum in Berkel-Enschot (NB) op 28 mei 2021 (figuur 1). Van *A. iberica* werden door de eerste auteur vier werksters gezien, waarvan drie verzameld konden worden, in een tuincentrum in Oosterhout (GD) op 2 juli 2021 (figuur 2). Het was in beide gevallen niet duidelijk of er ook een kolonie aanwezig was en waar deze zich dan bevond. Het materiaal bevindt zich (voorlopig) in de werkcollectie van de eerste auteur. Deze twee soorten behoren, binnen het soortenrijke genus, tot de *Aphaenogaster testaceopilosa*-groep (Boer 2013). Daartoe behoren relatief grote, elegante, slanke knooppieren (subfamilie Myrmicinae) met lange poten. Hun lichaam is zwart en heeft dikke witte haren en de kop en mesosoma zijn fijn gepunc-

1. Werkster van *Aphaenogaster senilis*. Lichaams lengte circa 7 mm. Berkel-Enschot, tuincentrum (Noord-Brabant), 28.v.2021. Foto: Jitte Groothuis

1. Worker of *Aphaenogaster senilis*. Body length circa 7 mm. Berkel-Enschot, garden centre (province of Noord-Brabant), 28.v.2021.

2. Werkster van *Aphaenogaster iberica*. Lichaams lengte circa 6 mm. Oosterhout, tuincentrum (Gelderland), 2.vii.2021. Foto: Jitte Groothuis

2. Worker of *Aphaenogaster iberica*. Body length circa 6 mm. Oosterhout, garden centre (province of Gelderland), 2.vii.2021.

teerd. Ze zijn op naam te brengen met de sleutels in Boer (2013).

Binnen de *Aphaenogaster testaceopilosa*-groep komt een bijzondere levenscyclus voor en er is relatief veel onderzoek gedaan aan *A. senilis* (Boulay et al. 2017 Chéron et al. 2008, Ichinose et al. 2005). Bij deze soort hebben de koninginnen kleine niet-functionele vleugels en er zijn dus geen echte bruidsvluchten. Mannetjes vliegen wel en kunnen dus nieuwe koninginnen bevruchten van andere kolonies. Nieuwe kolonies ontstaan doordat de nieuw bevruchte koningin na enige tijd vertrekt met een groep werksters om een eigen nest te stichten. De nesten die naast elkaar liggen herbergen dus mieren die nauw verwant zijn. Kolonies van de soort blijven wel monogyn en unikolonialiteit treedt niet op. Als een kolonie haar koningin verliest, kunnen de werksters uit de (diploïde) eitjes die ze al gelegd heeft een nieuwe koningin (meestal meer, waarvan er maar één overblijft) laten opgroeien. De levenscyclus van *A. iberica* lijkt hier vermoedelijk op, aangezien ook deze soort kleine niet-functionele vleugels heeft (Gómez & Espadaler 2007).

Aphaenogaster senilis is algemeen in Marokko, Algerije, Portugal, Spanje en de mediterrane kust van Frankrijk en is gevonden op de Canarische Eilanden en Azoren en in Italië en Slowakije (Boer 2013, <https://antmaps.org>). *Aphaenogaster iberica* is een talrijke soort op het Iberisch Schiereiland en is ook gevonden in Marokko en op de Canarische Eilanden (Boer 2013, <https://antmaps.org>). Ze maken nesten in zonnige, open biotopen in onder andere natuurreservaten. Ook verstoorde gebieden worden echter niet geschuwd: Lebas et al. (2019) noemen voor beide soorten kolonies in stedelijk gebied, met voor *A. senilis* ook nesten onder puin en zelfs op vuilstortplaatsen en voor *A. iberica* ook braakliggende terreinen. Voorts noemen Gonçalves & Pereira (2012) en Gonçalves et al. (2017) voor *A. iberica* ook wijn- en olijfgaarden.

De gedeeltelijk synantropische leefwijze en relatieve ongevoeligheid voor verstoring zijn eigenschappen die verslepingen in de hand werken. *Aphaenogaster senilis* is bekend als aangevoerde exoot in Denemarken, mogelijk ook in Slowakije en is waarschijnlijk ook door de mens naar Eilandengroepen in zuidelijk Europa vervoert, zoals in elk geval voor de Azoren wordt aangenomen (Boer 2013, Schar et al. 2019, Wetterer et al. 2004). *Aphaenogaster iberica* is geïntroduceerd op de Canarische Eilanden (Högmö 2003). De importroute van deze soort naar Nederland is duidelijk door de vondsten in de tuincentra. De mieren zijn zonder veel twijfel meegekomen

in de grond rondom opgepotte mediterrane planten. In beide gevallen waarschijnlijk met olijfbomen uit Spanje, die in alle Nederlandse tuincentra veel verkocht worden. Het lijkt ook aannemelijk dat er een kolonie is meegekomen en niet alleen enkele werksters. Planten uit het Middellandse Zeegebied komen vaak vlak voor de lente aan op Nederlandse tuincentra. Als er geen kolonie was, zouden losse geïmporteerde werksters waarschijnlijk al niet meer tussen planten lopen, maar dood zijn. Er is dus ook een kans dat de kolonie nu ergens in een tuin van een plantenpotter is.

Ondanks dat sommige warmteminnende mediterrane mieren zich (buiten het importmedium) weten te vestigen in stedelijk gebied in Nederland (Noordijk 2016, 2023), is dit voor de twee soorten uit dit artikel minder waarschijnlijk. De mieren zijn groot en dat verlaagt de kans op het vinden van een geschikt zeer warm microklimaat op de plekken waar ze worden aangevoerd en vergroot de kans op snelle signalering en mogelijk bestrijding van het nest in een plantenpot.

Dankwoord

Het onderzoek in tuincentra werd gefinancierd door het ministerie van LNV en het Team Invasieve Exoten van de NVWA. Dank aan Marc de Winkel die in Oosterhout hielp bij de inventarisatie. Peter Boer wordt hartelijk bedankt voor de controle van *A. iberica* en het commentariëren van een eerdere tekstversie.

Literatuur

- Boer P 2013. Revision of the European ants of the *Aphaenogaster testaceopilosa*-group (Hymenoptera: Formicidae). Tijdschrift voor Entomologie 156: 57-93.
- Boer P, Noordijk J & Van Loon AJ 2018. Ecologische atlas van Nederlandse mieren (Hymenoptera: Formicidae). EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden.
- Boulay R, Cerdá X, Devers S, Francke W, Twele R & Lenoir A 2007. Production of sexuals in a fission-performing ant: dual effects of queen pheromones and colony size. Behavioral Ecology and Sociobiology 61: 1531-1541.
- Chéron B, Doums C, Fédérici P & Monnin T 2008. Queen replacement in the monogynous ant *Aphaenogaster senilis*: supernumerary queens as life insurance. Animal Behaviour 78: 1317-1325.
- Gómez K & Espadaler X 2007. Hormigas Ibéricas. Clasificación, biología e identificación de las hormigas ibéricas. Beschikbaar op: www.hormigas.org [geraadpleegd 2 maart 2023].
- Gonçalves MF & Pereira JA 2012. Abundance and diversity of soil arthropods in the olive grove ecosystem. Journal of Insect Science 12: 20.
- Gonçalves F, Zina V, Carlos C, Crespo L, Oliveira I & Torres L 2017. Ants (Hymenoptera: Formi-

- cidae) and spiders (Araneae) co-occurring in the ground of vineyards from Douro Demarcated Region. Sociobiology 64: 404-416.
- Högmö O 2003. Some new or interesting ants species from Gran Canaria, Canary Islands (Hymenoptera: Formicidae). Vieraea 31: 197-200.
- Ichinose K, Cerdá X, Christides J-P & Lenoir A 2005. Detecting nestmate recognition patterns in the fission-performing ant *Aphaenogaster senilis*: a comparison of different indices. Journal of Insect Behavior 18: 633-650.
- Lebas C, Galkowski C, Blatrix R & Wegnez P 2019. Veldgids mieren van Europa. KNNV Uitgeverij.
- Noordijk J 2016. Leefwijze van *Tapinoma nigerimum* (Hymenoptera: Formicidae), een nieuwe exotische mier in Nederland. Entomologische Berichten 76: 86-93.
- Noordijk J 2022. Inventarisatie en kennisverspreiding exotische mieren in tuincentra. Rapport EIS2022-019. EIS Kenniscentrum Insecten.
- Noordijk J 2023. Wijdverspreide vestiging in Nederland en eerste melding voor België van de gewone dikkop *Pheidole pallidula* (Hymenoptera: Formicidae). Forum Formicidarum 24 (1): 15-24.
- Schar S, Illum AA & Larsen RS 2018. Exotic ants in Denmark (Hymenoptera: Formicidae). Entomologische Meddelelser 85: 101-109.
- Schifani E, Alicata A, Menchetti M, Borowiec L, Fisher BL, Karaman C, Kiran K, Oueslati W, Salata S & Blatrix R 2022. Revisiting the morphological species groups of West-Palaearctic *Aphaenogaster* ants (Hymenoptera: Formicidae) under a phylogenetic perspective: toward an evolutionary classification. Arthropod Systematics & Phylogeny 80: 627-648.
- Wetterer JK, Espadaler X & Wetterer AL 2004. Native and exotic ants of the Azores (Hymenoptera: Formicidae). Sociobiology 44: 1-20.

Summary

Two *Aphaenogaster* species new for the list of imported alien ants (Hymenoptera: Formicidae)

In 2021, workers of *Aphaenogaster senilis* and *A. iberica* were collected in garden centres in the Netherlands. The ants were undoubtedly imported with potted plants, most likely the omnipresent olive trees from Spain. Both species had never been observed in the Netherlands before and are hereby added to the long list of imported alien ants.

Jinze Noordijk

EIS Kenniscentrum Insecten, Leiden
jinze.noordijk@naturalis.nl

Jitte Groothuis
Wageningen